Na zkušené v bavorských školkách

Petra Koňaříková, Zdeňka Pešková a Monika Ženíšková

červenec 2017

Nadační fond Zelený poklad

Představení projektu MINT od mala

V roce 2013 jsme začali spolupracovat s ekologickou stanicí Lias - Grube v Bavorsku, díky tomu se mohlo 50 učitelů a učitelek z předškolních zařízení z Plzeňského kraje účastnit vzdělávacích aktivit zaměřených na trvale udržitelný rozvoj včetně exkurzí do inspirativních školek. Pro velkou většinu zúčastněných se jednalo o první návštěvu v zahraniční školce.

S postupným poznáváním žité praxe se objevilo i přání mít možnost v bavorských předškolních zařízeních hospitovat a strávit tam delší dobu než *jen na skok* a mít především možnost navázat intenzivnější vztahy. Díky podpoře Programu přeshraniční spolupráce Česká Republika - Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS 2014–2020 a dále díky kofinancování od Statutárního města Plzeň se nám podařilo pro záměr projektu „*MINT od mala*“ získat podporu.

Tato zpráva reflektuje první kolo hospitací v roce 2017, kterých se účastnily Petra Koňaříková (učitelka ZŠ a MŠ Starý Plzenec), Zdeňka Pešková (učitelka MŠ pro zrakově postižené a vady řeči, Plzeň) a ředitelka 22.mateřské školy v Plzni Monika Ženíšková.

Za Nadační fond Zelený poklad
Tereza Peclová

Akce probíhá v rámci projektu „MINT od mala“ (č. projektu 122) podpořeného finančními prostředky z Programu přeshraniční spolupráce Česká Republika - Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS 2014– 2020 a dále díky podpoře Města Plzně.
Nositelem projektu je Nadační fond Zelený poklad s ekologickou stanicí Lias-Grube z Bavorska.

Environmentální Plzeň

Nadační fond Zelený poklad

ZIEL ETZ CÍL EÚS Cíl EÚS Česká republika – Svobodný stát Bavorsko 2014–2020

Evropská unie Evropský fond pro regionální rozvoj

Tři rozdíly na první pohled

Otevřený koncept

Tři ze čtyř mateřských škol, které jsme během hospitace s Nadačním fondem Zelený poklad měly příležitost navštívit, pracovaly na principu otevřeného konceptu. Tento koncept je v současné době v Německu velmi populární, jeho hlavním principem je vedení dětí k osobní zodpovědnosti, poznání sama sebe, bytí sám sebou a důrazu na ohleduplnost vůči ostatním. Děti se podílejí na rozhodování o činnostech, které budou dělat, o programu, v určitě míře mohou ovlivňovat i provozní věci nebo plánování budoucích investic.

Oddělení provozu pro děti školkové a jesličkové

V Německu se často setkáme s propojením mateřské školy s jeslemi a zároveň s odpolední družinou. Všechny tyto provozy mají ale oddělené zázemí. Žádná mateřská škola, kterou jsme navštívily, neměla vlastní kuchyni, ale dopolední svačinku si děti buď přinesly z domova, nebo jim bylo nabídnuto ovoce. Oběd je zpravidla dovážen dodávkovou firmou, případně si děti nosí oběd vlastní.

Důstojné zázemí pro personál

Naopak ve všech navštívených školkách byla tělocvična a prostor pro setkávání rodičů (často ve formě rodičovské kavárny nebo klubu). Žádní rodiče tam neběhali bosi s botami v ruce. Nechybělo ani zázemí pro personál, a to nejenom ředitelna, ale i sborovna. Další prostory byly v souladu s pedagogickým konceptem dané školky – mohlo se jednat o meditační místnost nebo třeba zázemí pro Kneipp terapii. Všechny školky měly k dispozici zahradu v přírodním stylu a dostatečné úložné prostory. Nově se ve všech školkách objevuje zázemí pro polytechnickou výchovu, ať už se jednalo o dílnu v prostorách školy nebo na zahradě.

Co jsme pozorovaly?

Během hospitací nás zajímaly především aspekty lišící se od nejčastějších českých vzdělávacích modelů, způsob zapojení environmentální a polytechnické výchovy do výuky, princip trvalé udržitelnosti, způsoby pěstování osobní zodpovědnosti dítěte, inkluze a vedení pracovního kolektivu ke vzájemné spolupráci.

Humanistická mateřská škola ve Fürthu

Chyba je dobrá, pokud se z ní můžeme něco naučit…

Zřizovatelem je Humanistický spolek Bavorska, mateřská i základní škola je soukromá. Hlavní myšlenkou je nezprostředkovávat žádný světonázor, přístup k dětem je na základě otevřeného konceptu a vedení k zodpovědnosti. Pracovní tým v každé třídě tvoří rovnocenná trojice **učitel – sociální pedagog – asistent**. Všichni se plnohodnotně podílí na přípravě programu pro děti, kladou důraz nejenom na znalosti dítěte, ale i na jeho psychické zdraví.

V tomto zařízení jsou tři skupiny dětí po dvaceti čtyřech dětech ve věku od tří do šesti let. Složení dětí je multikulturní. Víc než polovina dětí pochází z neněmeckých rodin. Zaznamenaly jsme děti z Číny, Afghánistánu, Švédska, Ukrajiny, Polska nebo Slovenska.

Ráno se děti sejdou, společně se nasvačí ve svých třídách (samy si nachystají misky, lžičky, jídlo na daný den, v poklidu svačí, po svačině si každý uklidí své místo a služba na daný týden umyje a utře stoly). Poté proběhne půlhodinový ranní kruh s řízenou činností. My jsme byly svědky oslavy narozenin, pro čtyřletou oslavenkyni připravovali ráno korunu (děti se podílely na vystřihování), poté jí přinesly speciální narozeninovou židli (evidentně jí kdysi také zdobily děti). Oslavenkyně si vybírala písničky a hry, všechny dětí jí popřály a ona se jim následně také odměnila. Po ranním kruhu si děti (v souladu s otevřeným konceptem) mohou vybrat podle nástěnky, do které místnosti půjdou a jakou činnost budou dělat do oběda. Některá místnost může mít zákaz vstupu (tělocvična, knihovna nebo třeba místnost pro kutily), a děti tak dopředu ví, kam nesmí. Podle místnosti a činnosti, kterou si vyberou, umístí do té místnosti na nástěnce svou fotku a vydají se tam. V každé místnosti je pro ně připravena různorodá činnost. Většina směřovala ven na zahradu, kde nakonec skončily všechny děti. My jsme sledovaly část dětí, které zamířily do dílny, kde ze dřevěných palet vyráběly společně s učiteli zahradní lavičku (viz popis níže).

Jiné děti směřovaly do laboratoře (Denklabor), kde hrály deskové hry na rozvoj myšlení. Zajímavá byla dvojitá plastová krabice, v meziprostoru mezi krabicemi byla zavedená žárovka a spodní část horní krabice byla zespodu polepená barevným průsvitným papírem. V této krabici bylo po dně jemného písku, děti si mohly zespodu krabici prosvítit žárovkou a k dispozici měly různé hrabičky, špachtle či lopatky a mohly tak vytvářet světelné efekty skrz písek. To dělaly s velkým zaujetím.

Děti, které šly ven, si samy určily, co si obléknou a obují. Pokud se dítě rozhodlo jít ven naboso, tak mu učitel jen vysvětlil následky jeho rozhodnutí a dítě si samo určilo, zda dá na doporučení učitele, nebo ponese následky svého rozhodnutí. Osobní zodpovědnost dítěte na této škole byla na velmi vysoké úrovni, děti byly zapojovány do rozhodování již od jeslí. Mohly rozhodovat, co budou dělat, učitel s nimi následně probíral, jak to budou dělat, a zpětně poté i rozebíral, jak se jim to líbilo a co by příště šlo udělat jinak. **Chyba je dobrá, pokud se z ní můžeme něco naučit**. Později jsme to rozebírali s paní ředitelkou ze školy, ta zastává názor, že ne všechny pravidla, s kterými jsme vyrůstali, je nutné striktně dodržovat i později, a hlavně je vyžadovat po dětech stejným způsobem, jako je po nás vyžadovali naši rodiče.

Jak nám také paní ředitelka školy objasnila, na základní škole se tato zodpovědnost dále prohlubuje. Když k nim děti nastupují, tak se ptají rodičů, co očekávají od školy. Všichni rodiče si přejí, aby jejich děti byly samostatné. Jeden z nástrojů, který používají, je výchova *„třídních mediátorů“*. V každé třídě jsou dvě děti vybrány jako mediátoři konfliktů a jsou průběžně proškolovány k řešení problémů mezi vrstevníky. Děti se učí řešit konflikty tak, že se nejprve snaží zklidnit situaci a potom v klidu vše řešit. Učitelé mají s tímto modelem výborné

zkušenosti. Paní ředitelka nám vyprávěla příhodu, jak jeden jejich žák, když byl svědkem hádky rodičů, tak před ně předstoupil a řekl: „teď by bylo nejlepší, kdybyste se uklidnili, šli se na chvíli každý někam projít a až budete úplně v klidu, můžeme společně probrat možná řešení vašeho sporu“. Rodiče prý s udivenou tváří museli uznat, že jejich devítiletý syn má pravdu.

Ale zpět ke školce, tato školka měla speciální místnost pro **polytechnickou výchovu** (v německém prostředí se používá termínu MINT z angličtiny Mathematics, Informatik, Nature and Technik), která byla určená pro kutilství a vyrábění všeho druhu. Během naší hospitace děti s podporou jedné učitelky a dvou asistentů vyráběly lavičku na zahradu ze staré palety. Několik dětí smirkovalo zašedlý povrch palety, přeměřovaly prkýnka na pokrytí sedací části a poté přihlížely, jak asistent vyřezává elektrickou pilou z palety opěradlo. Následně potom děti pomáhaly opěradlo přišroubovat a nakonec lavičku natíraly pestrými barvami. Příjemné bylo, že se smirkování účastnila převážně děvčátka v šatičkách, která během ranního kruhu téměř nepromluvila. Očividně byla z neněmeckých rodin, ale pro vyrábění opravdových věcí měla nesmírné zaujetí.

I **environmentální výchova** je zde patrná na každém kroku počínaje zdravou svačinou, malým množstvím hraček – převážně dřevěných, recyklace materiálů pro vyrábění, zodpovědné chování, záhonky na zahradě, místnost pro kutily, hospodaření s vodou. Několik dětí nás upozorňovalo na „*jejich*“ jabloň na zahradě, která začínala mít jablíčka.

V rámci udržování dobrých vztahů v kolektivu probíhá dvakrát ročně týdenní **teambuildingové** školení spojené s výlety. Spolek má zároveň poradkyni konfliktů, která se zabývá případnými spory mezi členy týmu a také zde na částečný úvazek pracuje bývalá vedoucí MŠ, která vyřizuje stížnosti rodičů, dětí i kolegů (školní ombudsman).

Ke školce přilehlá zahrada byla sice malá, ale skýtala velké množství přírodních zákoutí z keřů, různých prolézaček, záhonků, vodního prvku s pískovištěm a podélným chodníčkem, který neustále brázdily tříkolkové autobusy. Děti zahradu využívaly maximálně a vzhledem k počtu dětí bylo obdivuhodné, jak se na tak malý prostor vešly.

Lesní školka Gűnzendorf

aneb Všechny těžkosti lze překonat…

Mateřská škola Gűnzendorf sídlí v bývalém zámečku přímo v centru obce, zřizovatelem je obecní úřad Buttenheim. Protože zde čelili náporu dětí, zřídil obecní úřad i jednu třídu lesní školky. V ní je zapsaných 20 dětí, provoz školky je od 8 do 14 hodin v lese a několik rodičů využívá možnost zaopatření dětí v době od 7 do 8 a od 14 do 16 hodin v klasické MŠ dole ve vesnici s přesunem do/z lesní školky v doprovodu pedagogů. V lesní školce pracuje kolektiv dvou učitelek a jedné pečovatelky. Do 8:45 hodin by měly být už všechny děti přítomné ve školce, s každým zvlášť se paní učitelky vřele přivítají a mají prostor i na krátký rozhovor s rodiči.

V lesní školce je k dispozici **dřevěná chata** vybavená elektřinou a vodovodem, jsou zde prostory pro uložení potřebných věcí a malá veranda se stolečky pro případ nepřízně počasí. Stranou mají suchý záchod a v blízkosti několik stromů označených stuhou, tam si mohou také odskočit. Jak je obvyklé ve všech lesních školkách, je označený prostor, kde se mohou děti volně pohybovat (stromy se žlutou barvou), jedná se přibližně o prostor 300x 200 m.

V 8:45 začíná **ranní kruh** s přivítací písničkou, počítáním přítomných dětí, dopočítáváním nepřítomných a jednoduchý program (řízená diskuse na dané téma). Ranní kruh trvá zhruba půl hodiny a je zakončen opět písničkou s doprovodem kytary a děti si jdou umýt ruce a na svačinu. Po svačině mají prostor na volné aktivity podle vlastního výběru, učitelky jim nabídnou různé činnosti, na příklad vyrábění, tkaní či pracovní výchovu.

V této školce nás velmi mile překvapil vřelý přístup k dětem, otevřená a tolerantní komunikace. Děti jsou citlivým přístupem vedeny k ohleduplnosti vůči ostatním ke vztahu k přírodě. **Osobní zodpovědnost dítěte** je velmi vysoká, učitel dítě doprovází na cestě k poznání sebe sama, ostatních i světa kolem sebe. Děti například samy mohly používat pilky na řezání dřívek, kladívka a hřebíky na zatloukání prkýnek dohromady. Již při letmém pohledu na pracující děti bylo víc než patrné, že práci s nářadím mají velmi bytostně zažitou včetně bezpečnostních opatření. Děti řezaly jednou rukou a druhou měly schovanou za zády, aniž by jim to paní učitelka musela říkat. Další nabídkou činností byla „blátivá kuchyňka“ nebo míčové hry. Některé děti si volně hrály a učitelky je vhodně doprovázely. Například jsme byly svědky toho, jak dvě holčičky našly pavouka a nevěděly, zda je živý, nebo mrtvý. Vyústilo to v neformální povídání o pavoucích, poté jim pomohla paní učitelka v atlasu najít, jak se pavouk jmenuje.

Velmi pozitivní byl i vztah se zřizovatelem a propojení s klasickou MŠ. Jak pravil pan místostarosta coby zástupce zřizovatele: “Všechny těžkosti lze překonat, pokud je k tomu vůle, *a lesní školka je pro nás v podstatě velmi ekonomicky výhodná*“. **Celková investice** a provoz lesní školky je pro zřizovatele poloviční v porovnání s klasickou školkou a obec plánuje stavbu další dřevěné chaty v korunách stromů v blízkosti té stávající pro další skupinu dětí.

Princip trvalé udržitelnosti je v podstatě principem lesní školky. Děti vyrůstají v přírodě a učí se žít s ní v harmonii. I když je do chaty zavedena vodní přípojka, děti jsou vedeny k šetrnému zacházení s vodou. Později, když jsme to hodnotily, tak i my jsme se zde na ranním kruhu uprostřed lesa cítily nejlépe.

V této školce byly **integrovány** dvě děti s cukrovkou a jedno dítě s částečným ochrnutím levé půlky těla. U dítěte s ochrnutím bylo zaznamenáno po půlroční docházce velmi značné zlepšení celkové hybnosti především z důvodu permanentní nutnosti neustálého překonávání nerovností v lese.

Mateřská škola sv. Bilhildis ve Veitshöchheimu u Würzburku

aneb Učitel je průvodce

Zřizovatelem předškolního zařízení je katolická církev, součástí jsou i jesle a družina. V tomto zařízení jsou dvě třídy MŠ po 28 dětech a každá třída je ještě dále rozdělena na dvě skupiny. Ke každé skupině je přidělena jedna **osoba blízká** (Bezugsperson) - jeden učitel nebo učitelka, kteří nad dětmi dohlížejí a jsou jim nějakým způsobem blízcí. Dohled se týká především osobnostního rozvoje dětí, osoba blízká vede záznamy o všem, co dítě z jeho skupiny dělá, jak se rozvíjí a kde má ještě nějaké potřeby či nedostatky. Jak nám bylo řečeno, všechny nástěnky stejně jako osobní složky dítěte jsou dokumentace jeho vývoje, nejedná se o dekoraci.

V 8:30 začíná společný **ranní kruh** pro všechny děti a učitele, pečovatele, asistenty či praktikanty a dobrovolníky. Začíná se písničkou, všechny děti sedí a účastní se daného programu. Písnička je velmi emotivní, paní ředitelka úžasně doprovází písničku o kohoutovi kokrháním a bubnováním. Po písničce je společná modlitba za nepřítomné děti, prohovoří se nabídka aktivit na daný den a děti se mohou rozhodnout, kterou nabízenou aktivitu si vyberou. Součástí ranního kruhu jsou i organizační záležitosti, např. se řešilo, že v koutě zahradě padají třešně a je třeba je zametat. Děti byly aktivně zapojeny do řešení celého problému. Poté se děti rozdělily do skupin podle výběru zaměření aktivity a mohly se věnovat danému tématu. Většina aktivit byla formou hry rozvíjející různé kompetence. V některých případech osoba blízká rozhodla o potřebné aktivitě pro určitou skupinu dětí (např. děti s odlišným mateřským jazykem procvičují němčinu v jazykové dílně). Vybrány byly děti napříč skupinami. Velmi nás zaujalo, jak se děti promíchávají do různých skupin, pro všechny byla otevřená celá školka.

Děti se aktivitám/hrám věnovaly přibližně jednu hodinu a poté se zpátky přerozdělily do svých 4 skupin po 14 dětech a proběhl znovu společný kruh s řízenou činností v kruhu. Součástí kruhu, kterého jsme se účastnily, bylo společné vyhodnocení předcházejících aktivit. Učitelé se dětí ptali, jak se jim líbilo, co dělaly, jak se při tom cítily. Potom společně plánovali hry a písničky, které si zahrají. Bylo zřejmé, že je zde opět kladen důraz na demokratické rozhodování.

V tomto zařízení byl nejpropracovanější **teambuilding**. Velkou roli zde má vedení. Paní ředitelka si vybírá svůj tým podle silných stránek jednotlivých členů. Vstupní tabule s celým týmem učitelů, pečovatelů, asistentů a dobrovolníků je na hlavní chodbě, jsou zde fotografie všech pracovníků, jejich jméno a oblast, ve které je daný pracovník dobrý.

Jednou měsíčně probíhá dvouhodinové sezení všech pedagogických pracovníků, kde se probírají koncepční věci, denní program, všeobecné věci, prezentace ze školení. Diskuze probíhá samozřejmě v kruhu. Z tohoto sezení je veden a zveřejněn záznam a každý, kdo se nemohl dostavit, má povinnost si záznam přečíst, a být tak informován.

Každý pátek se schází pedagogové z MŠ a jeslí a řeší se týdenní plán. Každé pondělí je půlhodinová organizační schůzka pro předávání informací.

Dítě je boží dar a *učitel je jeho průvodce*. Velký důraz je kladen na **zodpovědnost dítěte**, spojení rodiny a školky, dítě se zde cítí jako doma, společně tvoří společenství. Je zde jiný pohled na dítě – nedívat se na jeho nedostatky, ale na to, co dítě umí dobře a v tom ho podporovat, pak se díky absenci frustrace mnohem rychleji zlepší i v ostatních směrech.

Každou středu od 12–12:30 poskytuje paní ředitelka **konzultační hodiny pro děti** v ředitelně. Ve většině případů ani nechtějí řešit nějaké problémy, ale jen si popovídat. V případě vzneseného problému se paní ředitelka snaží najít s dítětem řešení a i cestu, jak k tomuto řešení dojít (kdo dítěti s tím problémem pomůže: osoba blízká, nějaký jiný učitel, sama ředitelka).

Děti mohou také například **spolurozhodovat**, kdo bude přijat do školky jako nový učitel/pečovatel. Uchazeč jde nejprve do školky na týdenní praxi, po ní se rozhodne, zda bude přijat, nebo ne – o přijetí rozhodují učitelé, částečně i děti. Děti mohou podat i stížnost na učitele, která se poté projednává.

Podle slov paní ředitelky Angeliky Vey Rosselit je **inkluze** podstatou celé školky. „Bereme děti tak, jak jsou, důležité pro nás je, v čem jsou děti dobré, v čem vynikají. Jejich slabiny pro nás nejsou důležité. Jde o upřímnost člověka k sobě samému i k okolí."

Co se týče trvale udržitelného rozvoje, školka je součástí vodního programu (Wasserkita). Zaznamenaly jsme, že děti dostávají k pití pouze čistou vodu z vodovodu, jsou vedeny k šetření s vodou, povídají si o jejím koloběhu. Školka je novostavba a celá stavba je řešená z úsporných materiálů.

Montessori mateřská škola Sv. Wolfgang v Martkleutenu

aneb Jen ten, kdo ví, co chce a co dělá, může uskutečnit své cíle.

Zřizovatelem je katolická církev, klasická Montessori školka spojená s výchovou ke zdraví podle Sebastiana Kneippa – vodní lázně, zdravá strava, bylinková léčba, pravidelný pohyb na čerstvém vzduchu a řád – pravidla a rituály po celý rok. Děti se ráno sejdou ve školce, mají průběžnou svačinku u malého stolečku v zadní části třídy a dělají si svou *„práci“* s Montessori pracovními pomůckami. Každé dítě si samostatně vyndává Montessori pomůcky z police, v klidu samo pracuje a po dokončení činnosti si vše zase pěkně uklidí a zandá do police. Děti, které potřebují na svou práci více prostoru, si rozloží na zemi kobereček, který vymezuje jeho prostor, na ten mu nikdo jiný nemůže vstupovat. V devět hodin začíná ranní kruh, po jeho skončení se děti vysvlékly a šly *„kneippovat“* v ranní rose. Po *„kneippování“* se rozdělily na dvě poloviny a nejprve mladší, poté i starší děti šly poznávat a ochutnávat bylinky z vlastní zahrádky. V deset hodin šli všichni ven na zahradu.

Pro vodní lázeň byla v tomto zařízení speciálně upravená koupelna v suterénu budovy. Jak jsme se dozvěděli, *„kneippovat“* se může buď v ranní rose, kdy děti chodí naboso čapím krokem (to je důležité pro lepší prokrvování nohou, a tím také prohřívání) nebo mohou ve speciální koupelně střídat ledovou a teplou koupel nohou od kotníků dolů či předloktí. Další možnost je ostřikování nohou či předloktí hadicí na zahradě a v zimě je velmi oblíbené vyběhnout na chvilku naboso do sněhu. Techniku *„kneippování“* nám vysvětlovaly paní učitelky, které chodí v ročních cyklech na pravidelná školení.

Co si vezeme s sebou do Čech?

Pokud jste vydrželi číst až sem, tak možná máte pocit, že jsme v podstatě neobjevily nic nového. Vždyť v České republice přece vše popsané máme: důraz na respektování dítěte, vedení k samostatnosti, umění rozhodovat se.

Ale dokážeme to plně aplikovat ve výchově?

Během stáže v Německu nás nejvíc zaujalo:

— Na rozdíl od českého systému je v Německu rozšířen tzv. otevřený koncept, který spočívá v otevření celého prostoru mateřské školy pro všechny děti. Otevřený koncept vede děti k osobní zodpovědnosti, samostatnosti a dodržování pravidel. Nemyslete si, že děti mohly samovolně pobíhat po celé školce. Když už se rozhodly pro určitou činnost, tak ji musely dokončit a pak mohly přejít zase dál. Tento program je zaměřený na celostní přístup k dítěti, na toleranci vůči ostatním a na nutnosti do důsledku čelit následkům svého rozhodnutí.

— Je samozřejmé, že když má dobře fungovat otevřený koncept, je třeba systematicky pracovat na týmu zaměstnanců. Základem je vytvořit důstojný prostor pro zázemí a setkávání učitelů. V Čechách například není obvyklá sborovna a porady často probíhají ve třídách na malých židličkách. Pro nás úžasná myšlenka byla, že jsou důležité zájmy a silné stránky učitelů. Protože to, co je komu blízké, v čem se cítí „pevný v kramflecích", může dobře předávat dál. Přece nemusí každý dělat všechno a trápit se například s hudební výchovou, když ho zrovna třeba zajímají brouci a dokáže tím nadchnout spoustu dětí.

— Zajímavé je taky propojení jeslí a mateřské školy, kdy do mateřské školy vstupuje dítě minimálně tříleté. Pokud ve třech letech dítě ještě není zralé na školku, může zůstat v jeslích, například dítě s odlišným mateřským jazykem. V jeslích jsou zpravidla děti od půl roku do tří let. Provoz školky a jeslí je oddělený, děti mají vlastní denní režim, oddělené jsou i prostory a zajištěný bezpečný prostor na zahradě.

— Důraz byl kladen i na polytechnickou výchovu. V každém zařízení byla samostatná místnost, „dílnička", která byla vybavená nářadím a materiálem. Viděly jsme, jak děti s pomocí dospělých vyráběly lavičky z dřevěných palet, z krabice od bot vyráběly „vzpomínkovou krabici" na školku, až budou odcházet do první třídy, nebo nás ohromilo, jakou míru samostatnosti dopřávají učitelé dětem při práci s nářadím.

— Spolupráce s rodiči je klíčová, je podpořena extra kavárnou pro setkávání rodičů - opět narážíme na možnosti důstojného zázemí (prostor odpoledne následně využívá školní družina pro psaní úkolů). Důraz je kladen i na maximální informovanost rodičů, všichni byli seznámeni například s tím, že tam budeme hospitovat.

— Praktikanti ve školce. V Německu je pedagogická praxe mnohem intenzivnější než u nás. Dle slov mladého učitele, praxe probíhá v prvním ročníku 2 týdny, ve druhém ročníku pak 4 týdny, ve třetím 6 týdnů a čtvrtý ročník je praxi věnován celý. To má samozřejmě značný efekt nejen pro studenty samotné, ale i pro mateřské školy, kde praxe probíhá, protože každá třída má tak k dispozici dva učitele a jednoho praktikanta (praxe je pro praktikanty placená). Zároveň je v Německu možné absolvovat tzv. dobrovolnický rok, který umožňuje i školkám získat další pracovní sílu.

Myšlenka na závěr

Mohly bychom ještě dlouho pokračovat v dlouhém seznamu vymožeností, ale myslíme, že důležité je nevzdychat nad tím, co všechno je ve vyspělejším Německu lepší, ale spíše se nechat inspirovat a vtáhnout do nových trendů. Když to všechno shrneme, tak nás nejvíce ze všeho oslovil otevřený a demokratický přístup k dětem, který můžeme změnit i my v sobě.